

TANGO MARGARETA PENTRU FLAUT, CLARINET ȘI PIAN DE C. RUSNAC – ASPECTE CARACTERISTICE DE LIMBAJ, STRUCTURĂ ȘI INTERPRETARE

Doctorand al Școlii doctorale *Studiul Artelor și Culturologie*, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice. Specialitatea 653.01 Muzicologie (creație).

A publicat articole în diverse reviste de specialitate naționale.

Domeniul de preocupare: interpretare instrumentală-clarinet.

Radu CAZAC

Tango Margareta pentru flaut, clarinet și pian de C. Rusnac – aspecte caracteristice de limbaj, structură și interpretare

Rezumat. În prezentul articol, autorul își propune spre analiză elementele caracteristice de limbaj și structură a creației *Tango Margareta* pentru flaut, clarinet și pian de C. Rusnac. Totodată, drept scop constă și elucidarea celor mai importante aspecte interpretative în vederea determinării gradului de complexitate, dar și codificării ideii muzicale esențiale. Importanța lucrărilor în muzica pentru clarinet din Republica Moldova: repertoriul componistic pentru clarinet este unul destul de vast și divers din punct de vedere genistic – fantezii, sonate, trio-uri etc, dar și componență instrumentală – clarinet, vioară și pian; clarinet, flaut și pian; clarinet, tubă și pian ș.a. Astfel, *Tango Margareta* demonstrează că genul de tango poate fi adaptat într-un limbaj componistic modern, cu influențe folclorice și modalism specific muzicii est-europene. Deși acest dans este mai rar utilizat, totuși vedem că, specificul stilistic permite ca imaginația compozitorului să exploreze diverse formule ritmice îmbinate cu intonații folclorice sau timbrul suprapus cu armonii și moduri populare etc. Cert este că atât genul, cât și componența instrumentală redau perfect imaginea tipică de dans argentinian prin prisma nuanțelor și influențelor folclorice autentice.

Cuvinte-cheie: gen, limbaj, tango, tehnici interpretative, influență folclorică.

Tango Margareta for flute, clarinet and piano by C. Rusnac – characteristic aspects of language, structure and interpretation

Abstract. In this article, the author proposes to analyze the characteristic elements of language and structure of the creation *Tango Margareta* for flute, clarinet and piano by C. Rusnac. At the same time, the aim is also to elucidate the most important interpretative aspects in order to determine the degree of complexity but also to codify the essential musical idea. The importance of the works in music for clarinet from the Republic of Moldova: the compositional repertoire for clarinet is quite vast and diverse in terms of genre – fantasies, sonatas, trios, etc., but also instrumental composition – clarinet, violin and piano; clarinet, flute and piano; clarinet, tuba and piano, etc. Thus, *Tango Margareta* demonstrates that the tango genre can be adapted into a modern compositional language, with folkloric influences and modalism specific to Eastern European music. Although this dance is less frequently used, we still see that the stylistic specificity allows the composer's imagination to explore various rhythmic formulas combined with folkloric intonations, or the timbre superimposed with folk harmonies and modes, etc. What is certain is that both the genre and the instrumental composition perfectly reproduce the typical image of Argentine dance through the prism of authentic folkloric nuances and influences.

Keywords: genre, language, tango, interpretive techniques, folkloric influence.

Tango Margareta pentru flaut, clarinet și pian de C. Rusnac, reprezintă o piesă instrumental-camerală din repertoriul solistic pentru clarinet. Ca gen, D. Bughici afirmă că *tango* este „dans latino-american de origine populară, cunoscut în mai multe variante, și care, la începutul secolului XX, a fost răspândit în toată lumea. Există tipurile de tango *Habanera* și *Milonga*, primul de origine cubaneză, și celălalt din Buenos Aires. Tipul de tango *Habanera* are ritmul sincopat în primii doi timpi, măsura specifică fiind 2/4 sau 4/8, dar, în același timp, are un caracter mai intim, mai liniștit, melodos, în timp ce tango spaniol (apropiat categoriei de dansuri flamenco, ca și cel argentinian) este mai temperamental, dinamic și se desfășoară într-un tempo mai incisiv. Tango a fost introdus în multe lucrări instrumentale și orchestrale culte ale compozitorilor Isac Albeniz, Igor Stravinski, Paul Hindermith, Pascal Bentoiu etc.” [1, p. 342].

Conform succedării compartimentelor, forma lucrării coincide cu cea tripartită cu secțiunile ABA₁ și Coda. Totodată, deși contrastul tematic aproape că lipsește, piesa ar putea fi încadrată într-o structură monopartită cu variații interioare. În cele ce urmează, vom opta pentru prima variantă a formei atribuite, pentru a realiza analiza muzicologică.

Tango debutează cu introducere solistică în partida pianului în do minor. Este de menționat că în ulterioarele exemple muzicale partida pianului lipsește din partitură (în așa format a fost preluată), totuși în textul nostru, partida pianului va fi menționată pentru că pianul face parte din rândul instrumentelor pentru care a fost scrisă această lucrare de către compozitor. Linia melodică a pianului ne familiarizează de fapt cu tema de bază a piesei. Structurând concomitent o formulă ritmică specifică dansului spaniol. Ca și esență, rolul temei inițiale constă în crearea nucleului tematic al piesei, din care vor succeda motivele ulterioare ale materialului sonor.

În continuare, tema propriu-zisă este expusă într-un caracter nostalgic, melancolic și foarte expresiv în partida flautului, fiind preluată și de clarinet. Într-o manieră succesivă amintind de tehnica imitației (Fig. 1).

Fig. 1. *Tango Margareta*, C. Rusnac. Tema de bază

Dezvoltarea materialului tematic la scurt timp este în do major, iar ambii actanți interpretează pasaje cu diverse formule ritmice în ambele direcții și pe intervale paralele. Acest procedeu contribuie la efectul sonor de redare intensității și amplificare. Ca și tehnică de execuție, acest fragment presupune grijă și acuratețe în interpretarea intervalurilor la unison și, totodată, necesită o atenție sporită la omogenizarea timbrei (Fig. 2).

Fig. 2. *Tango Margareta*, C. Rusnac. Compartimentul Dezvoltare

După o scurtă punte, se finalizează partea A într-un caracter de dans mai pronunțat și dinamic în toate partidele instrumentale. Pianul susține soliștii prin pulsația ritmică a dansului, iar soliștii în tonalitatea Si minor redau tematismul muzical cu o tentă argentiniană, intonații lamentoase și expresive. Tindem să evidențiem jocul cu diferite tonalități în scurt timp al formei, acest aspect, creează o imagine sonoră pestriță, care identifică onomatopeic schimbul de pași ai dansului sau figurile de dans, poziția partenerilor etc. (Fig. 3).

Fig. 3. *Tango Margareta*, C. Rusnac. Final partea A

Compartimentul B, prezintă un schimb de contrast puțin pronunțat și derivă din tematismul incipient continuând atmosfera încinsă.

Totuși, linia melodică în compartimentul dat ilustrează un caracter mai domol, mai intim și creează imagini sonore lirice. Pulația rimitică din partida pianului decade și intervine un acompaniament calm. Soliștii, la rândul lor, expun linia melodică într-o manieră domoală, lirică, melancolică (Fig. 4).

Fig. 4. *Tango Margareta*, C. Rusnac. Compartimentul B

La scurt timp, ritmul tango-ului revine în drepturi și caracterul specific domină din nou. Tema este redată în partida clarinetului, continuând lirismul anterior, iar flautul completează materialul cu diferite intonații isonice și pasaje. Din punct de vedere tehnic, acest principiu presupune dozarea intensității de execuție a completărilor la flaut pentru a nu depăși sonoritatea solistului, iar clarinetul tinde a trasa materialul sonor cu o maximă expresivitate, interpretând frazele agil (Fig. 5).

Fig. 5. *Tango Margareta*, C. Rusnac. Tema compartimentului B

Apoi, soliștii se schimbă cu locul, tema fiind preluată de flaut, iar clarinetul susține atmosfera prin replici. În fragmentul de mai sus, cât și aici, din punct de vedere tehnic interpretativ, soliștii trebuie să țină cont de distribuirea volumului în așa mod, încât să nu se evidențieze prea mult, adică să fie clar linia solistului, iar celălalt să completeze ușor la nuanțe dinamice *p* (Fig. 6).

Fig. 6. *Tango Margareta*, C. Rusnac. O variantă a temei compartimentului B

Menționăm că întregul compartiment B se bazează pe principiul varieri tematice, lucrul cu materialul sonor este divers, fie expus în diferite tonalități ceea ce îi conferă colorit intens, fie prin varieri intonaționale și de virtuozitate cu diferite formule ritmice, pasaje fluente, acest aspect contribuie la diversitate și evitarea monotoniei sau repetării exacte, dar și ilustrarea indirectă a schimbului de pași ai dansului. Încă o trăsătură specifică este expunerea la unison sau intervalică, astfel marcând intensitatea expresivității sonore (Fig. 7).

Fig. 7. *Tango Margareta*, C. Rusnac. O altă variantă a temei compartimentului B

Repriza piesei este una variată, iar temele constituante suferă schimbări esențiale, din tematismul incipient s-a păstrat doar unele intonații, formulele ritmice, caracterul și expresivitatea debutantă (Fig. 8).

Fig. 8. *Tango Margareta*, C. Rusnac. Repriza

Coda întregii lucrări reprezintă finalul dinamic al dansului, toată energia acumulată se revarsă în încheierea dansului *agitato*, în registrul acut, cu *marcato*, *glisando*, în unison ceea

ce intensifică sonoritatea și accentuează caracterul fastuos, energic și temperamental (Fig. 9).

Fig. 9. Tango Margareta, C. Rusnac. Coda

Concluzii. Această lucrare este una impresionantă prin intonațiile și ritmul specific dansului argentinian *tango*. Ca și arhitectonică, compozitorul utilizează forma tripartită în care se succed compartimentele ABA_1 și Codă. La nivel de macrostructură, putem atribui piesei forma monopartită cu episoade interioare care se bazează pe principiul varierii, iar contrastul tematic aproape că lipsește. Din punct de vedere interpretativ sunt impuse unele dificultăți de emiterie a sunetului, de respirație continuă, trăsături specifice de interpretare și manieră improvizatorie împresurată de multiplele pasaje. Cel mai incomod aspect interpretativ ar fi cel de a ansambla și contopi partida flautului cu cea a clarinetului, pentru că, în mare parte, liniile lor melodice, chiar și pasajele fluente sunt în unison sau intervale paralele, astfel, aceasta prezintă o dificultate pentru interpreți. Cu toate aceste aspecte, lucrarea rămâne a fi atractivă, neobișnuită, autentică și reprezentativă pentru compozitorul C. Rusnac.

Din punct de vedere interpretativ, lucrarea prezintă multiple provocări pentru clarinetist. Articularea și frazarea presupune o combinație între accente marcate și linii melodice fluide. Clarinetistul trebuie să alterneze între atacuri precise (staccato, marcato) și fraze lungi, canta-

bile. Frazele lungi, în special în registrul mediu acut, necesită o bună gestionare a aerului și o tehnică de *legato* bine dezvoltată.

Deoarece flautul și clarinetul au registre apropiate în această lucrare, este esențial ca interpretul să mențină un echilibru dinamic și să evite acoperirea sonoră a partenerului. Elementele ritmice specifice tango-ului (sincopa, accentele puternice pe timpi slabi) impun o flexibilitate ritmică, dar și o interpretare expresivă, bazată pe frazare liberă.

Constantin Rusnac este un compozitor puternic influențat de folclorul moldovenesc, iar această influență se regăsește și în *Tango Margareta*, deși genul de bază este tangoul argentinian.

- *Melodie modală*: deși piesa este scrisă într-un stil modern, unele pasaje reflectă utilizarea modurilor mixolidic și doric, caracteristice folclorului românesc.

- *Ornamente specifice*: Clarinetul și flautul folosesc *gruppetto* și *glisando* care amintesc de doinele și horele tradiționale.

- *Alternarea dintre ritmurile regulate și sincopate*: chiar dacă piesa respectă tiparul de tango, anumite momente sugerează ritmuri specifice întâlnite în folclorul moldovenesc. Așa cum afirmă I. Suhomlin: „Muzica modală este o caracteristică a repertoriului instrumental din Republica Moldova, îmbinând modurile mixolidic și doric cu influențe armonice moderne [2, p. 102]. Această abordare modală conferă piesei un caracter distinct, îmbinând ritmurile tangoului cu specificul melodic-armonic moldovenesc.

Referințe bibliografice:

1. Bughici, D. *Dicționar de forme și genuri muzicale*. București: Editura muzicală, 1978, 370 p.
2. Ciobanu-Suhomlin, I. *Repertoriul general al creației muzicale din Republica Moldova (ultimele decenii ale secolului XX)*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2006.